

Inge Adriansen
27. juli 1944 – 27. oktober 2017

AF
CARSTEN PORSKROG RASMUSSEN

Inge Adriansen på Sønderborg Slot (Østre forgemak) 2013. Foto: Lene Brunsgård.

Fredag den 27. oktober 2017 døde Inge Adriansen efter lang tids kamp med den kræftsygdom, hun havde lidt af gennem adskillige år, men nægtede at lade sig kue af. Hun var opvokset på en gård i Frue-ring Sogn ved Skanderborg i et hjem, hvor engagement var en naturlig sag. Efter sin studentereksamen arbejdede hun som rejseleder og tog siden en kursusuddannelse som faglærer i historie fra Danmarks Lærerhøjskole. I 1969 blev hun ansat på Museet på Sønderborg Slot, som blev udgangspunktet for hendes virke i 45 år, først som museums-

pædagog, siden som museumsinspektør. Den slags jubilæer er ikke moderne mere, men da en person kritisk antydede, at hun vist ikke var forandringsparat, svarede hun: „Jeg er forandringsparat“. Og det var hun. Inge Adriansen var præget af et meget stort engagement og en stor faglig nysgerrighed. Dertil var hun myreflittig.

Inge Adriansen var aktiv på næsten alle de felter, man arbejder med på et kulturhistorisk museum. Hun har stået bag store undersøgelser og udstillinger, men også holdt utallige foredrag, skrevet mange små bidrag og stillet flittigt op i medierne. Hun har også engageret sig meget uden for huset og siddet i adskillige bestyrelser og redaktioner. Spændvidden illustreres af ti år i redaktionen af *Sønderjysk Måneds-skrift*, et mangeårigt engagement i Skandinavisk Museumsforbund og en udnævnelse til adjungeret professor ved Syddansk Universitet. Hun lagde et solidt stykke arbejde i det hele og var udadvendt, engageret og medrivende, hvad enten hun mødte folk på tomandshånd eller talte i en forsamling.

På den baggrund er det imponerende, at hun også formåede at stå bag et af de både mest omfangsrige og væsentlige faglige forfatterskaber blandt danske museumsfolk. Det er ikke mindre bemærkelsesværdigt, når man betænker, at hun var en af de få museumsinspektører i sin generation, som ikke havde en universitetsuddannelse som baggrund.

Fagligt spænder hendes skriftlige produktion vidt.¹ Inge Adriansens første bog hedder *Sønderjysk historisk ABC* og kom i 1972. I 2011 stod hun som medredaktør og forfatter til en lang række bidrag i det kulturhistoriske leksikon *Sønderjylland A-Å*. De to titler siger noget væsentligt om Inge Adriansens virke: Det omfatter en mangfoldighed af emner, men har som oftest Sønderjylland som udgangspunkt. Inge Adriansen var ikke født sønderjyde, men hun og landsdelen tog hinanden til sig. Næsten alt, hvad hun har skrevet, handler helt eller delvis om det sønderjyske, og med årene blev hun en af landsdelens markante og respekterede kulturpersonligheder.

Meget af det, hun skrev, har udgangspunkt i de løbende opgaver og projekter, der var på museet. Hun har skrevet om teglværker, slesvigske hertuger og slesvigske krige, om lokale skikke og markante personer. Bag det var en vilje til at tage fat på det, der var brug for, og det motiverede hende, at mange af disse undersøgelser og skrifter også imødekom en umiddelbar folkelig interesse. Samlet er det en stor og solid indsats, men man kan næppe sige, at hun markant har flyttet vores viden om og syn på disse felter.

¹ En fuldstændig oversigt over hendes publikationer frem til 2014 findes i festskriftet *Forandringsparat. Festskrift til Inge Adriansen*, 2014.

Et ret markant træk er til gengæld en interesse for krigens dagligdag og de enkelte menneskers oplevelser, ikke mindst de civile. Allerede i 1984 udgav Inge Adriansen sammen med Henrik Fangel undervisningsbogen *Krigens hverdag 1914-18. Træk af dagliglivet i Nordslesvig under Første Verdenskrig*. Senere har hun både bidraget til og været med til at redigere *Sønderjyderne og den store krig* (2006), hvor hun også skriver om hjemmefronten. Interessen for mennesket i krigen ses bl.a. også gennem to kildeudgivelser: *Krig og kærlighed i 1864. Breve mellem Sønderborgs borgmesterpar Hilmar og Olufa Finsen* (1998), og *Første Verdenskrig i mikroperspektiv. Maria Gørrigsens Åbenbaringer* fra 2003. Flere arbejder handler om de allierede, især russiske, krigsfanger i Sønderjylland under 1. Verdenskrig, ikke mindst bogen *Ivan fra Odessa. Krigsfanger i Nordslesvig og Danmark 1914-1920* (1991).

I den brede befolkning blev hun nok allermest kendt og elsket for sit arbejde med sønderjyske kost- og måltidsskikke. Det begyndte med en artikel i *Sønderjysk Månedsskrift* 1972. Året efter kom et lille hæfte med sønderjyske madopskrifter, som senere blev revideret og genudgivet yderligere tre gange. Samme år udkom første udgave af *Sønderjysk koge- og bagebog*, som kom i yderligere to udgaver, til den i 2012 afløstes af *Smag på Sønderjylland! Madkultur uden grænser*. Disse værker er først og fremmest opskriftsamlinger, der ikke blot skildrer kulturarven, men bidrager til at holde den i live – i et vist omfang også ved diskret at udvikle den. Det er i høj grad det, der har sikret hendes store gennemslagskraft.

De praktiske koge-, sylte- og bagebøger rummer også bredere beskrivelse af sønderjyske kosttraditioner, og i andre arbejder forfølger Inge Adriansen det videre. Mest markant er hendes arbejde med det sønderjyske kaffebord. I 1979 udgav hun artiklen „Kaffebordet - sønderjydernes 3. sakramente“, og hun er vendt tilbage til emnet adskillige gange siden. Hun skriver selv, at udgangspunktet var en undren over, at det sønderjyske kaffebord skulle være noget særligt, når hun sammenlignede med de kaffeborde, hun kendte fra sin barndoms Østjylland. Hun påpeger, at det særlige ikke først og fremmest ligger i de konkrete kager, skønt der er en række særlige traditioner også her, men i den måde, man særligt i tysk tid arrangerede kaffeborde på ved dansk-nationale møder.

Hvis man vil, kan man se en vis modsætning mellem hendes faglige dekonstruktion af en række forestillinger om noget særligt sønderjysk på den ene side og hendes bidrag til at vedligeholde og forny en tradition, som måske ikke reelt fylder så meget i dagligdagen som i myten, på den anden. Sådan så hun næppe selv på det. Hun ville godt udfordre overdrevne forestillinger, men traditionen og de fællesskaber, der knyttede sig til den, havde hun grundlæggende stor respekt for, og

hun var helt med på at holde traditionen i live og helst videreudvikle den. Det fremgår også af den sidste bog, hun oplevede at se færdig: *Als og Sundeved. Mad, mennesker og måltider* (2017), som hun havde lavet sammen med fotografen Torben Ulrik Nissen. Den kombinerer beretninger om traditionen, opskrifter og fortællinger om aktuel mad og måltidskultur.

Med påpegningen af det sønderjyske kaffebords rod i den nationale kamptid og udvikling til identitetsbærende kulturtræk er vi allerede på vej over i nationale symboler og identitet. Det er uden tvivl det, hun er mest kendt for i faglige kredse, og det felt, hvor hun samlet set har skrevet både de fleste og væsentligste værker.

Interessen går langt tilbage, om end den manifesterer sig lidt senere end interessen for madkulturen i hendes skrifter. Første væsentlige bidrag er fra 1979, hvor hun udgav en artikel om de slesvig-holstenske dobbeltege på både dansk og tysk. 1987-88 fulgte to artikler om to populære danske symboler: Mor Danmark og De sønderjyske piger. Det store gennembrud var dog hendes ph.d.-afhandling fra 1991: *Fædrelandet, folkeminderne og modersmålet. Brug af folkeminder og folkesprog i nationale identitetsprocesser – især belyst ud fra striden mellem dansk og tysk i Sønderjylland*. Med den slog hun sit navn fast som forsker og det just på det tidspunkt, hvor opbruddet i Østeuropa gjorde spørgsmål om stat, nation, nationale symboler og mindretal langt mere aktuelle, end mange havde ment, at de var. Hun befandt sig derfor med ét på et felt, som der kom meget stor interesse for. Den position, hun dermed fik, fastholdt hun med en række senere arbejder.

Der er mange linjer i det, som her kun skal skitseres i hovedtræk. Én handler om nationale identiteter, symboler og myter. Hovedværket er det monumentale tobindsværk *Nationale symboler i Det Danske Rige 1830-2000* (2003). I slægt hermed er en række artikler på dansk, tysk og engelsk. Emnerne er mangfoldige: fra brugen af Thyra Danebod og Dannevirke til de danske flagskikke. Betydelig interesse er viet identiteter og symboler i Sønderjylland – ikke bare brydningen mellem dansk og tysk, men også det regionale.

En særlig form for nationale symboler udgøres af mindesmærker med et nationalt motiv. Inge Adriansen har været involveret i flere projekter om sådanne. Inspireret af den franske historiker Pierre Nora har hun udvidet interessen til erindringssteder. Hendes hovedværk på dette felt er bogen *Erindringssteder i Danmark – monumenter, mindesmærker og mødesteder* (2010), som kortlægger, beskriver og fortolker en lang række mindesmærker og mødesteder fra Dybbøl til Himmelbjerget og fra Skagen til Ryvangen.

Hendes store arbejde på disse felter rummer en lang række systematiske registreringer og grundige arkivundersøgelser. Hun har stå-

et bag kortlægninger af bl.a. de mange genforeningssten samt af mindesmærker og krigergrave fra de slesvigske krige, og hun har omhyggeligt undersøgt baggrunden og forhistorien for mange symboler, monumenter og steder. Der er punkteret mange myter og afdækket mange skjulte baggrundshistorier, ligesom hun adskillige gange har påvist, hvordan myter og symbolske repræsentationer om én nation ofte påfaldende ligner myter om andre. En markant teoridannelse kan man dog ikke tale om. Hendes forskning er systematisk, men grundlæggende empirisk.

Fremstillingen er generelt veldokumenteret, nøgtern og konkret. Der er på den måde en klar kontrast til den patos, som er i meget af det, hun har udforsket, men også til den tydelige distancering, man finder i dele af den teoretiske nationalismeforskning. Generelt er hendes tilgang til nationale symboler og erindringskultur nok kritisk, men ikke grundlæggende afstandtagende. Den grundige og konkrete fremstilling og hendes tydelige glæde ved de konkrete steder og historier har til gengæld betydet, at hendes arbejder er brugt lige fuldt af en akademisk nationalismeforskning og de folkelige miljøer, som mindesteder og mindesten betyder noget for, og hun har selv flittigt optrådt og begejstret tilhørere begge steder. Igen kan man måske se en modsætning i det, og atter må man nok sige, at der ikke var det for hende selv.

På ét område mærker man dog en klar aktuel stillingtagen i hendes arbejde. En væsentlig side af hendes sønderjyske virke var et stort ønske om at få den tyske side med og vise den skyldig respekt og i det hele taget arbejde for et mere åbent forhold mellem det danske og det tyske. Hun kom til Sønderjylland nordfra, selv naturligt forankret i det danske, og blev hurtigt kendt med det dansk-sønderjyske miljø. På det tidspunkt var det tyske mindretal en forholdsvis isoleret enklave, og de faglige forbindelser mellem danske og tyske museumsfolk og historikere ret få. Hendes arbejdsplads, Museet på Sønderborg Slot, var ganske vist skabt af det nationalt neutrale Historisk Samfund for Als og Sundeved og lagde stadig vægt på at være neutral. Det betød blandt andet, at museets ledelse holdt sig på afstand af Historisk Samfund for Sønderjylland, som er født som en dansk-national forening. Trods det fremstod museet på mange måder meget dansk, og den tyske side af Sønderjyllands historie var ikke særligt markant til stede.

Inge Adriansen var med til at løse op for meget af det. Hun var et mangeårigt og værdsat medlem af styrelsen for Historisk Samfund for Sønderjylland, men tog initiativ til, at foreningen udgav to billedbøger om den kontroversielle periode 1918-20, som blev lavet sammen med tyske kolleger. Samarbejdet med tyske kolleger fik sit fineste udtryk i fælles udstillinger for Sønderborg Slot og tyske museer om Isted-

løven, de slesvigske hertuger og mennesker i krig 1864. Åbningen over for det tyske mindretal viste sig ikke mindst i forbindelse med genforeningsjubilæet i 1995, hvor hun fik plads i den forberedende komité. Her arbejdede hun sammen med andre for, at repræsentanter for begge mindretal kom til at tale ved den officielle fest.

For hende selv blev åbningen over for det tyske en absolut hjertesag, og hun blev højt respekteret for den af både det tyske mindretal og syd for grænsen. I det hele taget nød hun megen anerkendelse fra læg og lærd, indland og udland samt både officielle og folkelige kredse. Hun har også modtaget adskillige anerkendelser og priser. Hun blev ridder af Dannebrog, hvilket er bemærkelsesværdigt, da hun bortset fra korte konstitueringer ikke havde nogen chefstilling.

Inge Adriansen arbejdede til det sidste trods sin sygdom. Få uger før hun døde, modtog jeg hendes sidste bidrag til bogen *Historien på væggen. Historiemalerier på Sønderborg Slot*, som udkom kort efter hendes død. Også den store tekst- og billedbog *The Island of Als* var undervejs. For mange andre ville hendes store berøringsflade og mange andre aktiviteter have været alt rigeligt, men hendes meget store forfatterskab er også udtryk for, at det at skrive med årene blev eksistentielt vigtigt for hende. „En livsbetingelse“ kaldte hun det i en samtale kort før sin død.